

MUSEUMGIDS

DE ZETTERIJ

Welkom bij het Grafische Museum! In de eerste ruimte vindt u onze zetterij en de museumwinkel. Maak eerst een rondwandeling en bekijk onze drukkerijmachines en overige uitrusting, voordat u ook nog even een kijkje neemt in onze winkel.

Hier ziet u twee werkplekken voor handzetterij. De handzetterij zetters zetten de tekst met losse lettertekens en bouwen van dit handzetsel samen met de z.g. regletten van de zetmachine een drukvorm. ►

▲ Deze zetwerkbanken zijn van het “nieuwere” type met een horizontaal werkvlak. Aan het begin van de jaren 1920 vervingen ze de schuingeplaatste werkbanken (zie expositiehal), toen het handzetten van omvangrijke teksten werd vervangen door zetmachines. Deze werkbanken worden zetborden genoemd en bevatten meerdere kasten (lades) waarin de verschillende lettertypen werden bewaard.

◀ De eerste zetmachine is ontworpen en gebouwd door de Duitse Ottmar Mergenthaler, werkzaam in Amerika. Zijn machine heette Linotype. De eerste machine werd bij de New York Times geïnstalleerd in het jaar 1886. De eerste Zweedse zetmachine werd in 1890 bij Svenska Dagbladet in gebruik genomen en hier in Linköping bij de krant Östgöta Correspondenten in 1901. De machine die hier in het museum staat, is van het fabricaat Intertype en is rond de jaren 1960 vervaardigd. De zetmachine verhoogde de snelheid van het zetwerk zo’n vijf tot zes keer.

DE DRUKKERIJ

◀ Het museum heeft meerdere handmatige drukpersen. Op deze drukpersen worden door ons hoofdzakelijk servetten gedrukt, maar ook kleiner drukwerk zoals dankkaartjes, visitekaartjes en dergelijke. Deze handdrukkers zijn uit de 19e eeuw. Vanwege ruimtegebrek staan er ook een aantal in de zetterij.

Het museum heeft verder ook nog drie drukpersen waarbij het papier met de hand moeten worden ingevoerd: Een Victoria die met een voetpedaal wordt aangedreven, en een Monopol en een Chandler & Price die met een elektromotor zijn uitgerust. ►

◀ De Heidelbergpers, in Zweden beter bekend als de “Vingen” (de vleugel), is waarschijnlijk de meest verkochte drukpers ter wereld. De basisconstructie werd reeds in 1914 op de markt gebracht, en daarna steeds verder verbeterd. Deze drukpers werd tot 1985 in Duitsland vervaardigd en daarna ook nog enige tijd in het toenmalige Tsjechoslowakije. Deze pers wordt wereldwijd nog steeds door veel drukkerijen gebruikt. Deze drukpers is onze enigste automatische pers, met mechanische papier invoer en uitvoer.

Helemaal achterin staat een z.g. drukproefpers. Die werd voor- ► namelijk gebruikt voor afdrukken voor correctie- en proefdrukken die ter controle naar de klant werden gestuurd. Het is de enigste walsdrukker van het museum. Alle overige drukpersen zijn van het type degelpers waarbij een platte metalen plaat wordt gebruikt om het papier tegen de ingekleurde drukvorm te drukken.

PAPIER en BOEKBINDERIJ

Binnen in de drukkerij ligt een kleine ruimte waar een paar dagen per week handmatig papier wordt gemaakt. Het gebruikte materiaal bestaat grotendeels uit katoen met water en zetmeel. Het katoen wordt in onze "Hollander" gemalen. Als grondstof wordt soms ook spijkerstof en elandenmest gebruikt.

Helemaal achterin de laatste kamer vindt u een aantal voorbeelden van uitrusting voor een boekbinderij, en verschillende soorten boekbanden.

EXPOSTIEHAL

Nu gaan we verder naar het andere gedeelte van het museum en de speciale expositiehal met een verzameling van wat oudere uitrusting. Recht vooruit vindt u materiaal waarmee wordt aangetoond hoe tijdens de "loodperiode" kranten werden geproduceerd. Hier ligt een opengeslagen honderd jaar oud exemplaar van de krant Östgöta Correspondenten.

Helemaal achterin staat een zogenaamde zetbok zoals deze eruit zag toen de tekst nog steeds handmatig werd gezet. Hier staat ook gietapparatuur voor loden letters, hoogstwaarschijnlijk bijna identiek aan het door Gutenberg geconstrueerde instrument. *Hier heeft u de mogelijkheid om iets in ons gastenboek te schrijven!*

Aan tegenovergestelde zijde staat de zetmachine Typograph uit 1907. Deze werd op de markt gebracht als een goedkoper alternatief voor de Linotype en is ontworpen door John R. Rogers, die eerder medewerker was bij Ottmar Mergenthaler bij het bedrijf Linotype.

Op het ladeblok ernaast ligt een degelplaat die werd besteld door G. Björckegrens drukkerij in Linköping in het jaar 1753. De degel is een deel van de drukpers die het papier tegen de ingekleurde drukvorm perst.

In het midden van deze afbeelding staat een Stanhope drukpers uit 1847. Dit exemplaar werd aangeschaft door Östgöta Correspondenten en werd vervaardigd bij Munktells Verkstäder in Eskilstuna.

Helemaal vooraan op de afbeelding staat een gietpan. Deze werd gebruikt voor het smelten van de loodlegering voor het gieten van vlakke lettertypes, bijvoorbeeld drukwerk voor reclamebureaus, afbeeldingen en dergelijke.

Op de monitor in de expositiehal kunt u verschillende filmpjes over ouderwetse druktechnieken en de activiteiten van het museum bekijken. De wandschilderingen van het museum zijn in 1985 gemaakt door Pål Rydberg en Annika Elmqvist.

OVER HET GRAFISCHE MUSEUM

Het Grafische Museum wordt beheerd door een ideële vereniging die in 1994 is opgericht. De museumruimte wordt verhuurd door de gemeente als een deel van het openluchtmuseum Gamla Linköping. Alle werkzaamheden van het museum worden door de rond de 30 leden van de vereniging verricht. De werkzaamheden worden gefinancierd door de verkoop van eenvoudig drukwerk, contributies, economische bijdrages en subsidie. Het museum beoogt een levend museum te zijn en gebruikt oude drukpersen en loden letters voor de productie van drukwerk.

De drukkerij ziet eruit zoals deze eruit had kunnen zien tot aan het midden van de 20e eeuw. Alle machines in de zetterij en in

de drukkerij werken en worden nog steeds gebruikt. Machines en uitrusting bestaan uit schenkingen van meerdere bedrijven en particulieren. Het museum werkt nog altijd volgens de uitvinding van Johann Gutenberg in het midden van de 15e eeuw. Een uitvinding die meer dan 500 jaar actueel zou blijven. De uitvinding bestond uit gegoten loden letters die bij elkaar werden gezet tot woorden en zinnen. Na het drukken werden de letters weer in de laden teruggelegd, zodat ze weer opnieuw konden worden gebruikt. Een drukvorm bestaat uit hoog en laag materiaal. De opstaande vlakken worden met drukinkt bestreken, waarna er een papier tegenaan wordt gedrukt waardoor een afdruk ontstaat.

DE WINKEL

Wij stellen het bijzonder op prijs wanneer u onze werkzaamheid steunt door in onze winkel een herinnering te kopen. Wij drukken hoofdzakelijk servetten, maar ook ander eenvoudig drukwerk, zoals bijvoorbeeld trouwkaarten en feestprogramma's. Tegen een geringe vergoeding is het ook mogelijk om persoonlijke teksten op de etiketten te laten drukken.

Kunt u in onze winkel niets naar wens vinden, stellen wij het bijzonder op prijs als u het museum een geldbijdrage schenkt in de melkbus.

**Grafiska Museet
i Gamla Linköping**

Rådmanngatan 3, 582 46 Linköping

Tel 013-31 86 19

grafiskamuseet@telia.com

www.tryckerimuseum.se